

WYKONAWCZ teatr polski	dyrektor Adam Orzechowski
	Dirk Dobbrow (Paradies)
Raj	
Polska prapremiera – październik 2005	

...Jeśli chcesz coś poruszyć w ludziach poprzez teatr,

spoczywa na tobie obowiązek reagowania na społeczne zło. Istnieje w tobie rodzaj moralnego impetu, siły, która popycha cię do angażowania się, gdy piszesz. Ja podchwytuję różne wątki, uważnie obserwuję i próbuję to przetwarzać... Człowiek, który to powiedział, doświadczył teatru od środka, pracował jako aktor, a kiedy się do tego zniechęcił, zdecydował się pisać właśnie dla tego medium. Dlatego „obowiązek”, który na siebie bierze jest zupełnie jasny: tylko ci, którzy potrafią dostrzegać aktualne problemy, społeczne i duchowe uwarunkowania oraz zaszłości, mają coś do powiedzenia na scenie i mogą stawiać publiczności określone wymagania. Dirk Dobbrow nie stawia przed widzami lustra; on przetwarza prawdziwe sytuacje w taki sposób, że stają się groteskowymi karykaturami, wtłacza teraźniejszość w przeszłość, próbuje – wykorzystując poetycką metaforę – intensyfikować i przekazywać koszmary jakby w sennych sekwencjach.

Dobbrow napisał dotychczas sześć dramatów i w każdym z nich proponował lingwistyczne eksperymenty. Początkowo dominowały monologi; nawet sekwencje dialogowe miały charakter monologów. Później eksperymentował stosując szybkie rytmy skrótów, błyskawiczne riposty, przerywane zdania. W zasadzie nie ogranicza się do jakiegoś określonego stylu, dzięki czemu nie daje się zaszufłakować krytykom, nie popada w rutynę. – W przypadku każdej sztuki – twierdzi – chciałbym zaczynać od zera. Przy piątej sztuce nie powinienem być mądrzejszy, niż przy pierwszej. Do dziś pisanie pozostaje dla mnie tajemnicą, której dotąd nie rozwiązałem...

Barbara Engelhardt

...Chodziło mi o utratę dzieciństwa i niewinności

— „Trylogia przedmieść” to trzy sztuki toczące się wokół ludzi młodych i ich problemów, umiejscowione w różnej scenerii przedmieścia. Jest to poniekąd wizytacja scen mojej młodości. Wyszedłem od własnych doświadczeń, aby następnie przetworzyć je w tekst dramatyczny. W ludziach obserwuję jakby uczucie ciasnoty. Ciasnoty, w której w wieku młodzieńczym wciska się nas jak w „drugą skórę”, z której nie ma jak wyjść...

— Monotonne osiedle szeregowców, takie jak miejsce akcji „Raju”, było nieodłącznym elementem najbliższego sąsiedztwa. Interesowało mnie, w jakich pomieszczeniach dorastamy, w jaki sposób dzieciństwo i wiek młodzieńczy odciskają się piętnem w wieku dojrzałym. Poszukiwałem tych warstw w świadomości...

— W „Raju” chodziło mi o nieobecność rodziców oraz o wielkie zagubienie. Niemniej jednak dziewczyną, poprzez swoje zachowanie, łączą w sobie jednocześnie młodość i starość. W tym kontekście z teatrem młodzieżowym moja sztuka nie ma nic wspólnego. Jest pozbawiona cechy wieku...

Dirk Dobbrow o „Raju”

Dirk Dobbrow

urodził się w 1966 roku w Berlinie. Po studiach aktorskich przez wiele sezonów pracował w zawodzie. – W którymś momencie sam napisałem dla siebie to, czego nie dane mi było zagrać – uzasadniał w jednym z wywiadów swoje „przejsięcie na drugą stronę barykady”. W 1996 roku w Schauspielhaus Bochum odbyła się prapremiera jego pierwszej sztuki Diva, ukończonej w 1994 roku. Dwa lata później pojawił się dramat Halbwertzeiten („Czas rozpadu połowicznego”), a z 1998 roku pochodzi Late Night. Kolejne dramaty: Legoland (1999), Alina westwärts („Alina na zachód” – 2000) i Paradies („Raj” – 2001) utworzyły tzw. Trylogię przedmieść. W 2000 roku powstała sztuka Hundemund („Pse usta”), a najnowszy sceniczny tekst Dobbrowa to Volksgefängnis („Więzienie ludowe” – 2002). Oryginalną twórczość byłego aktora wysoko cenią krytycy i teatrologzy. Za Legoland został uhonorowany prestiżową Nagrodą Kleista dla młodych dramaturgów, „Alina na zachód” zdobyła nagrodę Else-Lasker-Schuler, a „Raj” przyniósł mu stypendium Frankfurter Positionen Banku BHF.

Prapremiera „Raju” w reżyserii Ragny Kirck odbyła się 28 stycznia 2005 roku w studio Schauspielhaus w Kilonii.

„Legoland” i „Więzienie” w formie prób czytanych, które z zespołem Teatru Polskiego im. H. Konieczki przygotował Jarosław Tumidajski, zostały przedstawione podczas III Festiwalu Prapremier Bydgoszcz '2004.

Matecznik teatralnej wyobraźni

(...) Między *Late Night a Volksgefängnis* powstały trzy najbardziej bodaj znane i najczęściej wystawiane sztuki Dobbrowa: „Legoland”, „Alina na zachód” i „Raj”, określane przez krytyków jako „trylogia przedmieść”, choć odpowiedniej byłoby nazwać je „trylogią dorastania”. Po pierwsze, z miejsca usytuowania scenicznych zdarzeń uwaga przeniesie się wówczas na kwestię wyboru czasu, w którym się one rozgrywają; czasu biologicznego dojrzewania, który bezpośrednio odciska się na ciałach i umysłach głównych postaci, determinując ich sposób widzenia świata. Po drugie, ujawnia się jak na dłoni wysoka stawka, o którą podejmuje grę z widzami Dobbrow, nadając specyficzny kształt scenicznej fikcji. Na tle pozostałych sztuk wszystkie części trylogii zdają się bowiem o wiele bardziej zamierzenie realistyczne, choć zarazem wyborem miejsca i społecznej kondycji bohaterów świadomie przeciwstawiają się dominującą w najnowszej dramaturgii „brutalistów” studiom wynaturzeń z wielkomięskiej dżungli czy demaskatorskim obrazom wiejskiej naturalności. Z pozostałymi utworami łączą jednak trylogię Dobbrowa mocne więzy łatwego do rozpoznania, graficznie dzielonego na krótkie wersy języka, który nie ma w sobie nic z typowej dla realistycznych sztuk charakterystyczności. Sensy rodzą się tu wbrew gramatycznym i frazeologicznym regułom, wbrew najbardziej podstawowym związkom między oznaczanym a oznaczającym, gdyż znaczenie nie jest tu kwestią różnicy słów i zwrotów, ale właśnie efektem powtórzenia tego samego, jeszcze raz i jeszcze. I to częstotliwość i amplituda powtórzenia stanowi możliwy do wielu odczytań ślad wewnętrznych obsesji, w swoisty sposób indywidualizujących postacie. Przede wszystkim zaś „trylogia dojrzewania” należy do tego samego, co pozostałe sztuki, matecznika teatralnej wyobraźni, do świata poza logiką zdrowego rozsądku i wyłączonego środka, gdzie sen i jawa budują sobie tylko wiadomy system wymian i korespondencji. (...)

Małgorzata Sugiera

zastępca dyrektora ds. ekonomiczno-administracyjnych – **Bolesława Plewa**
kierownik literacki – **Ewa Adamus-Szymborska**
kierownik działu promocji i marketingu – **Michał Grzybowski**
koordynator pracy artystycznej – **Bernadeta Fedder**

kierownik działu techniczno-gospodarczego – **Tomasz Kaźmierczak**
brzdądzista technicznej obsługi sceny – **Tomasz Wojciechowski**
montażysta sceny – **Piotr Białkowski, Artur Ekwiński, Jarosław Kubiński, Mariusz Pawlikowski, Roman Pietrzak, Piotr Zawadzki**
pracownia elektro-akustyczna – **Robert Łosicki** (kierownik), **Rafał Heinrich, Tomasz Łowicki, Eugeniusz Wiśniewski**
pracownia krawiecka – **Ewa Stańska** (kierownik), **Iwona Lewandowska, Alina Tadych**
pracownia fryzjerska – **Jadwiga Młynarczyk**
rekwizytor – **Eugeniusz Baranowski**
stolarze – **Krzysztof Pawlak, Witold Włoch**
ślusarz – **Jarosław Andrysiak**
garderobiane – **Olga Betańska, Jadwiga Kamińska**
korepetytor muzyczno-wokalny – **Agnieszka Sowa**

dział promocji i marketingu, biuro festiwalu prapremier –
Joanna Czerska-Thomas, Katarzyna Kameduła-Gapińska, Monika Kotowska, Sławomir Czarnecki
kasa – **Iwona Lewandowska, Honorata Ziółkowska**

rezerwacja i sprzedaż biletów
tel. (52)321 05 30, fax (52)322 33 14
wtorek-piątek 12.00-18.00
rezerwacje internetowe: www.teatrpolski.pl

kasa teatru czynna godzinę przed rozpoczęciem spektaklu

W programie wykorzystano fragmenty artykułów Barbary Engelhardt „Świat jako klatka” oraz Małgorzaty Sugiera „Rytuały pamięci. Dirk Dobbrow”; wypowiedzi Dobbrowa cytujemy za „Dirk Dobbrow o wieku młodości, teatrze i swojej sztuce Raj” Ruth Bender

Projekt graficzny programu – **Mirosław Adamczyk**
Druk – **topcolor**, tel.(052) 362 01 02

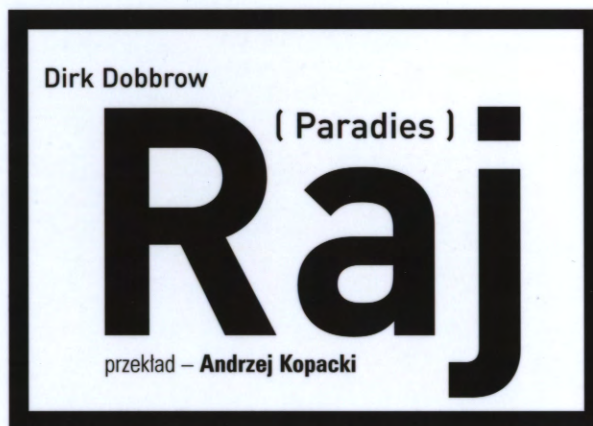
Meike
Dagmara Mrowiec

Maren
Dorota Androsz

Gilbert
Paweł Tomaszewski (PWST Kraków)

Hans
Paweł L. Gilewski

Lis
Marek Tynda

Licencji na wystawienie polskiej prapremiery udzieliła agencja Suhrkamp Verlag, Frankfurt

reżyseria
Jarosław Tumidajski

scenografia
Krzysztof Kochnowicz

inspicjent /sufler
Maja Walden

Patroni medialni:

Sponsorzy:

Yama Sp. z o.o.

Współpraca:

**KATEDRA
KULTUROZNAWSTWA
WYŻSZEJ SZKOŁY GOSPODARKI
W BYDGOSZCZY**